

Vind jij dit kunnen?

Bert Cappelle en Roland Noske

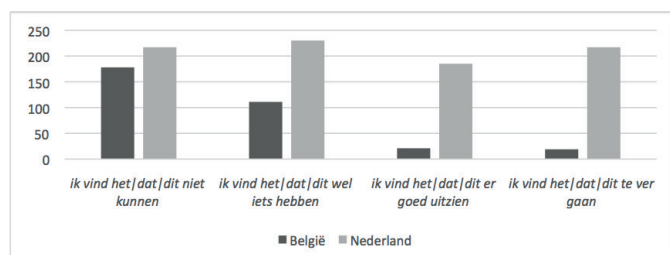
'Ik vind dat niet kunnen – razend populaire frase in gesproken en geschreven pers, maar vertel mij nu eens, Sjapelle, in termen van zinsconstructie: moet ik dat vinden kunnen?' Op deze retorische vraag gesteld door een vriend, Pieter Leenknecht, antwoordde de hier alfabetisch als eerste gerangschikte auteur: 'Ik vind dat eveneens redelijk aanzetten tot kotsen'. De coauteur, gedomicilieerd in Amsterdam, gebruikt die constructie naar eigen zeggen al minstens veertig jaar. Met z'n tweeën een bijdrage schrijven over een constructie waarover we nogal grondig van mening verschillen, komt dat wel goed? Straks wordt ons gedeelde kantoor misschien wel te klein voor ons beiden.

De constructie die we hier tegen het licht houden, betreft het werkwoord *vinden* gevolgd door een infinitief zonder *te*. Zouden we hier te maken hebben met een zoveelste verschil in taalgebruik tussen Vlamingen en Nederlanders? Doorheen de gesprekken die wij in dat kantoor van ons voeren, komen er voortdurend van die variaties aan het licht, zo bijvoorbeeld dat onze werkplek zich voor een Vlaming bij *Rijssel* bevindt maar voor een Nederlander, net zoals voor een Fransman, bij *Lille*. Of dat de *voormiddag* bij Vlamingen vóór twaalf uur 's middags valt, maar bij Nederlanders verwijst naar het voorste deel van de middag en dus duurt van het middaguur tot ongeveer 14 uur.

Zoeken in Google

Via de geavanceerde zoekfunctie van Google kunnen we zien of webpagina's uit Nederland relatief vaker de bewuste constructie bevatten dan webpagina's uit België. Hieronder geven we de resultaten weer van enkele gerichte zoekopdrachten in Google.

Het valt op dat vooral met *niet kunnen* de constructie behoorlijk vaak voorkomt in het Belgisch-Nederlands, zeker als je er rekening mee houdt dat er amper 7.6 miljoen Vlamingen (Brusselaars even meegerekend) zijn tegenover 17 miljoen Nederlanders en je er op grond daarvan van mag uitgaan dat er minder Belgisch-Nederlands dan Nederlands-Nederlands taalmateriaal voorhanden is op het internet. De populariteit van de constructie blijkt in het Belgisch-Nederlands verder sterk af te hangen van het concrete infinitiefcomplement, terwijl de constructie in het Nederlands-Nederlands geen speciale voorkeur lijkt te hebben voor deze of

gene lexicale invulling. Het lijkt er dus op dat de constructie meer typisch Nederlands dan typisch Vlaams is, maar dat ze in België toevallig wel stevig voet aan de grond heeft gekregen in twee specifieke verschijningsvormen.

Doordat de constructie beperkter is in lexicaal bereik bij Vlamingen dan bij Nederlanders, is er in het Belgisch-Nederlands eerder sprake van een paar vaste frases, niet van een erg productief schema. Maar niet alle Vlamingen houden het bij *Ik vind dat niet kunnen* en *Ik vind dat wel iets hebben*. Tijdens een panelgesprek op tv, 's avonds na de bloedige aanslagen in Zaventem en een Brussels metrostation, liet Bart Peeters zich het volgende ontvallen: 'Ik vond onze premier daar heel sterk mee omgaan.'

Voor de eerste coauteur van dit stukje klinkt dat eerder geforceerd. Het kan namelijk heel goed zijn dat er binnen Vlaanderen zelf ook verschillen in aanvaarding bestaan. Enige introspectie en summiere bevraging laten zien dat het West-Vlaams de constructie niet toelaat. Enkel een *dat*-zin is mogelijk.

Nogal vaste vorm

Naast meer of minder lexicale vrijheid is er ook de kwestie van de syntactische mogelijkheden. Wanneer de hierboven vermelde vriend, ook West-Vlaming maar wel kosmopoliet, zich afvraagt, 'moet ik dat vinden kunnen?', speelt hij bewust met de als beperkt aanvoelde mogelijkheden van die constructie. Er is een duidelijke voorkeur om *vinden* te gebruiken als vervoegd werkwoord in een hoofdzin. Op Google komen er in Belgische webpagina's slechts twee gevallen voor met *vinden kunnen* in een bijzin, en in één daarvan gebruikt de schrijver aanhalingstekens, alsof hij of zij wil laten zien dat daar misschien iets vreemd mee aan de hand is. Dit voorbeeld geven we hier, met rechtzetting van enkele tikfoutjes:

” Ik vind dit ook kunnen, en met mij vele anderen die dit 'vinden kunnen'.

In Nederlandse webpagina's vinden we acht dergelijke zinnen met *vinden kunnen* in zo'n onderschikking. Dat zijn er ook niet bijzonder veel, en te weinig om aan te nemen dat de constructie in Nederland niet alleen lexicaal maar ook syntactisch wat flexibeler is dan in Vlaanderen. Dat geldt ook voor deze zoekresultaten in Google:

” 'wel iets vinden hebben' (niet vervoegd, of vervoegd in bijzin)
Belgische webpagina's: 10 treffers
Nederlandse webpagina's: 18 treffers

De volgorde is hier wellicht ook een struikelblok, want sommige taalgebruikers, zo te zien vooral in Vlaanderen, houden de delen van het complement graag bijeen, zoals in dit voorbeeld:

” In het bruin met oranje dat we vroeger verafschuwden, en nu wel 'iets hebben' vinden. [uit België]

Voor 'te ver vinden gaan' zijn er dan weer heel wat meer treffers op Nederlandse websites: 308, tegenover slechts 21 op Belgische websites.

Vernederlandst Latijn

De constructie in *Ik vind dat kunnen* is bij wie op school Latijn heeft gehad, bekend onder de naam *accusativus cum infinitivo*, of kortweg *aci*. Een voorbeeld dat men zich misschien van school nog herinnert, is *Ceterum censeo Carthaginem esse delendam*. In het Nederlands klinkt dit als 'Overigens meen ik dat Carthago moet worden vernietigd', of met een zo letterlijk mogelijke vertaling: 'Overigens meen ik Carthago moetende worden vernietigd te zijn', maar dat kunnen we natuurlijk niet zo zeggen in onze taal.

In het Nederlands zijn *aci*-constructies namelijk beperkt tot (sommige) waarnemingswerkwoorden, zoals in *Ik zag hem werken*, *We horen haar zingen* en *Ze voelde het kindje bewegen* (maar *Ik ruik hier iets aanbranden* is wat vreemd, en *Ik proef de wijn openbloeien* lijkt al helemaal uitgesloten) en tot constructies met zogenaamde causatieve werkwoorden als *laten* en *doen*, zoals in *Ik liet hem werken*. Algemeen wordt aangenomen dat deze beperking dateert uit het allereerste Germaans. De zeldzame voorbeelden van *aci*-constructies met andere werkwoorden, zoals in het spreekwoord *Ieder denkt zijn uil een valk te zijn*, vinden hun kunstmatige oorsprong in het Latijn. Zij zijn vergelijkbaar met de vele door het Latijn beïnvloede *aci*-constructies bij de zeventiende-eeuwse schrijver P.C. Hooft, die geen Nederlands schreef, maar vernederlandst Latijn.

Innovatie

Vinden is ook een werkwoord van waarneming in *Ik vond haar jas aan de kapstok hangen*. De eerste coauteur van dit stukje vindt dat geen goede zin in het hedendaags Belgisch-Nederlands, maar dit gebruik van *vinden*, voor een concrete, objectieve observatie, komt wellicht in de gehele geschiedenis van het Nederlands voor, ook in Vlaanderen. In de Middelnederlandse Arthurrroman *Walewein*, een product uit het graafschap Vlaanderen, treffen we bijvoorbeeld deze zin aan:

” 'Daer so vant hi up die aerde liggē tswaert metten tweekinghen' ('Hij vond daar het zwaard met de twee ringen op de aarde (liggen)')

Zoals we hebben gezien, treffen we in het moderne Nederlands, en dan vooral in het moderne *Nederlands*-Nederlands, ook *aci*-zinnen aan met *vinden* als werkwoord van subjectieve waarneming, met de betekenis 'van mening zijn'. Het subjectieve gebruik van *vinden* in een *aci*-constructie is een innovatie ten opzichte van eerdere stadia van het Nederlands. Meestal is er dan toch ook nog sprake van een concrete waarneming, zoals in *Ik vond haar raar kijken*.

Behalve in een *aci* kan *vinden* ook voorkomen in een constructie met een bepaling van gesteldheid, zoals in *Ik vind haar aardig*. In dat geval is subjectiviteit verplicht, blijkens de quasi-onmogelijkheid van *Ik vind Marie langer dan Piet* – het verschil in lengte tussen twee mensen kunnen we bezwaarlijk beschouwen als het voorwerp van een subjectieve beoordeling. Wat blijkt nu met betrekking tot Belgisch-Nederlands? De subjectieve betekenis van *vinden* blijft in deze variant van het Nederlands over het algemeen beperkt tot deze constructie met een bepaling van gesteldheid. Maar voor de *aci*-constructie heeft de betekenisuitbreiding van *vinden* met subjectiviteit in het Belgisch-Nederlands kennelijk niet, of slechts gedeeltelijk, plaatsgevonden. Daarmee komt trouwens ook naar voren dat de constructie met een bepaling van gesteldheid, die in Vlaanderen dus wel voorkomt, niet kan zijn afgeleid van de *aci*-constructie. Dat *Ik vind haar aardig* geen verkorting kan zijn van een *aci*-constructie blijkt ook hieruit dat je zelfs in het Nederlands-Nederlands *vinden* niet kunt combineren met *zijn* in de *aci*-constructie: **Ik vind haar aardig (te) zijn* is ook buiten Vlaanderen volstrekt onmogelijk.

Overigens blijft de eerste coauteur van mening dat de *aci*-constructie met *vinden* moet worden vernietigd. De tweede coauteur vindt die constructie gewoon kunnen.

Bert Cappelle en Roland Noske zijn allebei docent en onderzoeker aan de Universiteit van Rijsel/Lille.

e-mail: bert.cappelle@univ-lille3.fr en roland.noske@univ-lille3.fr